

adjungitur promissio, quæ, ut vera sit, manare debet ex voluntate se obligandi, ex illa nascitur naturale debitum efficiendi veram dictam assertionem de futuro opere in seipso, id est revera præstando illud sicut assertum est.

Simplex promissio inter homines, quomodo obliget.

19. Secundo, observandum est inter homines puram promissionem solum inducere obligationem naturalem ex fidelitate, quæ proprie sumpta virtus est essentialiter distincta a justitia, ut constat ex Philosophia morali, et statim declarabo. Hoc suppositum non est ab omnibus receptum; est tamen gravibus auctoribus probatum: Soto, lib. 7 de Justit., quæst. 1, art. 1, et artic. 7, concl. 2; Corduba, in summ. Hispan., quæst. 56, qui refert Cajetanum in locis supra a nobis citatis. Sumiturque ex Navar., in Summ., cap. 12, numer. 24 et 26, et in cap. *Non revertentur*, de Pœn., distinct. 2, num. 3. Ac denique omnes fere qui de voto scribunt, idem asserunt. Estque valde consentaneum rationi, et aptissimum ad rem præsentem declarandam. Et significatur a D. Thoma 2. 2, quæst. 88, artic. 3, ad 1, dicente quod, *secundum honestatem ex qualibet promissione homo homini obligatur, et hæc est obligatio juris naturalis; sed ad hoc quod aliquis obligetur ex aliqua promissione obligatione civili, quædam aliqua requiruntur*. Dixerat in corpore articuli, ad fidelitatem hominis pertinere ut solvat id quod promisit; ergo, ex D. Thomæ sententia, illa naturalis obligatio, quæ ex promissione inter homines nascitur, ad fidelitatem pertinet. Quod etiam multi alii auctores graves docuerunt. Ratione item potest pro opportunitate hujus loci ita breviter declarari; nam simplex et pura promissio in ratione sua non includit actualem donationem, sed puram obligationem in futurum; ergo non inducit obligationem justitiæ, sed fidelitatis. Probatur consequentia, quia obligatio justitiæ requirit jus in alio, ad quem est talis obligatio; ante promissionem vero is, cui fit promissio, nullum habebat jus, ut supponimus, nec per promissionem datur, quia nihil donatur; alioqui jam non esset pura promissio, sed donatio, si non rei ipsius, saltem juris in re, vel ad rem promissam: illud enim jus moraliter quædam res est quæ

a jurisperitis res incorporalis appellatur, quæ et vendi et præscribi, ac proinde etiam donari potest. Si ergo promissio induceret obligationem justitiæ, jam non esset pura promissio, sed alicujus rei donatio. Nihil autem repugnat dari puram promissionem, cum hoc pendeat ex sola voluntate et intentione promittentis, qui potest nolle in præsentem quippiam donare, vel jus aliquod in alium transferre, sed solum fidem suam astringere, et seipsum debitorem constituere servandi in suis actionibus eam honestatem quam fidelitas postulat, quæ aliquando, late loquendo, vocatur justitia, quia inter partes potentiales ejus numeratur, eo quod ad alterum aliquo modo tendat.

20. *Objectio.* — Dices repugnare ut aliquis velit obligare se per promissionem ad aliquid dandum alteri, et nolit dare illi jus aliquod in rem, vel ad rem promissam, quia hæc duo correlativa videntur. Et declaratur a posteriori, nam inter homines, ut promissio inducat obligationem, acceptari debet ab eo cui fit; quod non alia ratione potest esse necessarium, nisi quia ille alter acquirit aliquod jus quod solo medio voluntario consensu acquiri solet.

Dissolvitur. — Respondetur ad priorem partem, in obligatione mere personali, quæ per propriam voluntatem contrahitur et limitatur, id minime repugnare; nam, ut paulo ante ex D. Thoma dicebam, promissio est quædam lex, quam promittens sibi voluntarie imponit; potest autem lex non solum in ratione justitiæ, sed etiam intra limites veritatis, aut fidelitatis, vel alterius virtutis obligare. Unde, sicut potest quis obligari ex misericordia ad dandum alteri, etiamsi in alio non sit proprium jus justitiæ ad rem illam, ita potest homo velle sese obligare ex fidelitate, nullum conferendo alteri jus justitiæ. De acceptance autem graves auctores dubitant an ad hujusmodi præcisam obligationem necessaria sit, vel sufficiat sola voluntas ipsius promittentis. Unde inferunt etiam ad absentes, imo per actum pure internum contrahi posse. Sed admittamus, quod frequentius receptum est, hanc acceptancem requiri; negamus tamen causam esse ut is cui fit promissio, proprium jus justitiæ acquirat, sed ut promissio, quæ erat veluti suspensa, et conditionata tantum, transeat in absolutam; cum enim illa obligatio et promissio fiat in favorem alterius, quasi conditionem includit, si illa grata sit et accepta, et ideo

quandiu conditio hæc non est expleta, non est consummata obligatio, potestque, qui promisit, retrocedere, stando in jure naturali. Quod potest confirmari in promissione quam dominus facit servo, cui sine dubio ex veritate vel fidelitate obligatur; non tamen in illum transfert jus, ratione cujus ex justitia teneatur illi implere promissum, quia servus non est capax hujus respectu domini, ut nunc suppono de humana servitute, prout est in usu. Ergo pari ratione potest unus homo cui libet alteri ita obligari, et non plus juris illi conferre, cum hoc pendeat ex se obligantis voluntate. Sic igitur pura et simplex promissio inter homines, fidelitatis tantum, non justitiæ obligationem inducit. (Soto, 4 de Justit., q. 5, art. 1, et lib. 2, q. 2, artic. 1.)

21. *An pura promissione jus civile obligandi vim addiderit.* — Neque jus commune civile huic sententiæ dissonat, nam in l. 3, ff. de Pollicitationibus, dicitur, *non semper obligari eum qui pollicitus est*. Ex quo textu colligunt omnes pollicitationem non obligare civiliter, nisi in certis casibus a jure expressis; est autem pollicitatio solius offerentis promissio, ut in l. 3 ejusdem tituli dicitur. Verum est tamen in hac posteriori descriptione indicari promissionem, nondum ab alio acceptatam, ut maxime censetur esse illa quæ fit absentem. Et ita sentit Glos., in illa l. 3, et Abbas, in cap. *Cum juramento*, de homicidio, ubi ait, differre pollicitationem a pacto nudo, quia pollicitatio est unius tantum, pactum vero duorum. Et in hoc etiam distinguunt pollicitationem a promissione, Angelus et Sylvester verbo *Pollicitatio*; et late Covar., in c. *Quamvis pactum*, secunda parte, § quarto, numero secundo et decimo quinto, qui etiam videri potest in primo libro Variar., cap. decimo quarto, numero decimo tertio; et Antonius Gomez, tomo secundo Variar., c. quarto, numero secundo, et c. nono, numero tertio. Verumtamen si ad rigorosam vocum significationem attendamus, *pollicitatio et promissio* idem plane sunt, ut patet ex usu Latinorum, et juris civilis, in l. *Sciendum*, ff. de *Edilit. edict.*, et canonici, in cap. *Scimus*, Causa duodecima, quæstione prima, ubi votum *pollicitatio* dicitur. Deinde, agendo de ipsa re, pollicitatio et promissio, etiam acceptata, jure civili non inducit obligationem, ut constat ex l. *Juris gentium*, § primo, ff. de Pactis, ubi dicitur: *Nuda pactio obligationem non parit*; constat autem promissionem acceptatam ad summum esse pactum nudum, ut ibi

omnes affirmant, et Panormitan., in cap. primo de Pact. Addit vero Glossa hoc pactum non inducere obligationem, scilicet efficacem, quam nos possumus intelligere obligationem justitiæ, quamvis alii exponant non de obligatione naturali justitiæ, sed de civili, id est, ad quam jus civile actionem conferat. Quæ expositio est probabilis, et ideo non dixi ex jure civili nostram colligi sententiam, sed solum illi non repugnare. Quod etiam sensit Bartolus, in l. *Si quis pro eo*, circa finem, ff. de Fidejussoribus, dicens huic pactioni seu promissioni jus civile neque adistere, neque resistere. De jure autem Canonico statim aliquid dicam. At de juribus specialium regnorum ad nos nunc dicere non spectat, qui solam naturalem obligationem consideramus. Itaque, præcise considerando jus naturæ, pura promissio non inducit obligationem justitiæ.

22. *Infidelitas pure promissionis, an et quando peccatum mortale sit.* — *An detur actio in eum qui pure promissis non stetit, ex vi canonici juris.* — Nec vero hinc aliquis inferat promissionem hanc inter homines nunquam obligare ad peccatum mortale inter propriam rationem et virtutem, quidquid Cajetanus et alii senserint; nam obligatio sub mortali latius patet quam obligatio ex justitia, ut per se notum est; quamvis ergo obligatio promissionis non sit ex justitia, nihilominus ex conditione rei, de qua agitur, et gravitate personæ, cui fit promissio, fieri interdum potest ut infidelitas promissionis in suo genere grave peccatum sit. Sic enim infidelitas ad Deum, in servandis promissionibus illi factis, in suo genere peccatum mortale est, propter divini numinis Majestatem. Infidelitas vero ad hominem, ex parte ejus cui fit promissio, non habet tantam gravitatem seu indecentiam; nihilominus tamen adeo repugnat rationi et convictui humano, ut pro materiæ et personarum gravitate possit moraliter reputari sufficiens ad dissolvendam amicitiam, et violandam charitatem, ideoque peccatum esse mortale; de quo plura videri possunt in modernis expositionibus divi Thomæ 2. 2, quæst. 88, art. 1 et 3, et quæst. 62, in principio. Hoc autem ultimum consentaneum est juri Canonico, in cap. *Qualiter*, de Pactis, ubi dicitur studiose agendum esse, ut ea quæ promittuntur adimpleantur. Ex quo Panormitanus colligit jure Canonico dari actionem ex vi simplicis promissionis. Quod non existimo certum, sive intelligatur de ac-

tione directa, sive de actione per viam exceptionis; id tamen ad nos non spectat. Et, quidquid de illo sit, inde non infertur obligatio justitiæ: quia jus Canonicum, seu Prælatum, in virtute illius, potest compellere ad servandas obligationes, etiamsi non pertineant ad virtutem justitiæ, sed religionis, misericordiæ, vel alias similes; et quamvis daremus illam obligationem esse justitiæ, non esset ex vi solius juris naturalis, sed positivi, quod ad inducendam hujusmodi obligationem plurimum est. Vide Covar. locis supra citatis.

23. Quamvis autem admittamus hanc obligationem fidelitatis interdum posse obligare sub culpa mortali, multum tamen interest quod illa non sit contra justitiam, sed contra fidelitatem tantum. Primo quidem, quia tunc non obligabit ad restitutionem, etiamsi violari contingat; secundo, quia si non est debitum justitiæ, non potest in conscientia is, cui facta est promissio, sua auctoritate rem sibi vindicare. Denique, quia talis obligatio non transibit ad hæredes, ut in particulari de hac obligatione simplicis promissionis notavit Michael Salon, tom. 1 de Just., quæst. 5 de domin., art. 3, dub. 3. Ubi appellat hanc obligationem justitiæ secundum quid, et in re tandem explicat esse solius fidelitatis, quæ cadit in personam, et non in bona, et ideo per se et vi sua non transit ad hæredes, quantum est ex jure naturæ. Sed de hac morali suppositione et digressionem hæc sint satis.

Fidelitas quomodo ad veritatem et justitiam comparatur.

24. Tertio, observandum est virtutem fidei moralis, quam fidelitatem appellamus, ut eam a fide Theologica distinguamus, non esse aliam a virtute veritatis, si proprie et in specie de tali virtute fidelitatis loquamur, quod ideo addo, quia multi vel confundunt has voces, vel æquivoce illis utuntur. Ex quo fortasse ortum est ut Dominicus Soto, lib. 7 de Just., q. 2, art. 1, circa solut. ad primum, dixerit fidelitatem, seu fidem, non solum ad justitiam pertinere, sed etiam esse ipsissimum justitiæ fundamentum; et tamen in 4, distinct. 20, quæst. 2, art. 2, loquens de simplici promissione facta homini, ait ex genere suo non obligare sub reatu mortali, sentiens solum pertinere ad virtutem veritatis et illam virtutem ex genere suo nunquam obli-

gare ad mortale. At vero in relect. de Reg. sec., membr. primo, quæst. prima, duplicem distinguit fidem moralem: unam, quæ versatur circa debitum lègale, quod est vere et jure debitum, quale est in commerciis et contractibus, etc., et hanc dicit non distingui a justitia, et de illa intelligi quod dixit Cicero, 1 de Offic.: *Fundamentum justitiæ, fides*. Et fortasse de hac locutus est Jurisconsultus in l. 1, ff. de Pactis, cum dixit: *Quid tam congruit fidei humane, quam conservare quæ inter eos placuerunt?* id est, pacta. Aliam esse ait fidem, seu fidelitatem, quæ versatur circa debitum morale, quod non est absolute debitum, sed ad quamdam naturalem pertinet honestatem; et ad hanc virtutem pertinere vult obligationem promissionis simplicis, et dicit non esse proprie justitiam, quamvis rationem afferat minus congruam, scilicet: quia ibi debitum fundatur in sola libertate et bonitate promittentis, non est vera ratio debiti, nec est proprie integra ratio justitiæ. Quam rationem absolute non approbo, quia optime potest debitum esse ortum ex bonitate et libertate, et tamen transire in debitum justitiæ, ut, si usque ad donationem vel translationem alicujus juris seu domini processit liberalitas. Oportet ergo vim rationis in eo ponere, quod supra tetigimus, quod liberalitas promittentis ex definita voluntate ejus non ultra progrediatur, sed sistat in obligatione efficiendi verum quod dixit, quod ad fidem proprie dictam pertinet, ut vel ex ipsa vocis etymologia, quam Augustinus, lib. de Mendacio, cap. 20, tradit, colligi potest; nam *fides* (inquit) *appellata est, quia fit quod dicitur*. Ut ergo in voce non hæreamus, non est dubium quin, large loquendo, soleat vox fidelitatis extendi ad omnem actionem qua homo implet quod tenetur ex vi promissionis, sive illa sit ad Deum per votum, juxta illud 1 ad Timoth. 5: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*; et illud Eccles. 5: *Si quid voristi Deo, memor eris reddere, displicet enim Deo infidelis promissio*; sive promissio sit inter homines, includens pactum, et consequenter obligationem ex justitia, seu ex officio, de qua intelligitur illud Matth. 24: *Quis putas est fidelis servus et prudens?* Et in eadem significatione dicuntur conjuges servare sibi mutuam fidem, et in aliis pactis est frequens illa locutio.

25. *Moralis fides est virtus a justitia distincta.*—Nihilominus tamen dubium non est quin fidelitas, seu fides moralis, propria et

speciali ratione sumpta, virtus sit a propria virtute justitiæ distincta, ut Soto in primo loco citato fatetur; et est expressa sententia D. Thomæ 2. 2, quæst. 80, art. unico, ad tertium, ubi ait fidem, per quam fiunt dicta, includi in veritate, quantum ad observantiam promissorum; atque ita non esse justitiam ipsam, sed inter partes potentiales justitiæ numerari. Et ratio potest reddi ex dictis; nam, licet hæc honestas, scilicet ut facta sint conformia dictis seu promissis, generalis sit propter varios modos dicendi et promittendi, si tamen præcise sistat in obligatione id faciendi propter honestatem illius conformitatis, seu veritatis, habebit illa virtus, secundum hujusmodi honestatem et obligationem illam servandi, propriam quamdam et specialem rationem virtutis plane distinctam a propria virtute justitiæ.

26. *Fides moralis eadem est cum veritate virtus.*—Atque eadem ratione concludunt talem virtutem non esse a veritate distinctam, quod significavit D. Thomas, in citato loco, dicens, fidem, qua fiunt dicta, in veritate includi; non enim intelligit includi tanquam speciem sub genere, sed tanquam actum sub habitu, seu tanquam particulare munus sub adæquata virtute. Unde postea agens de virtutibus in speciali, nullam mentionem facit alterius fidelitatis, quod diligenter notavit Cajetanus 2. 2, quæst. 113, ubi hanc sententiam late disputat et defendit; advertens etiam quod significat D. Thomas, eadem 2. 2, quæst. 110, art. 3, ad quintum, infidelitatem illam, quæ est in non implenda promissione, inter mendacia seu vitia opposita veritati computari. Facit etiam quod idem D. Thomas, in eodem lib., quæst. 98, art. 1, ait, falsitatem esse de ratione perjurii, et tamen inter perjuria ponit, juramento promittere quod illicitum est, etiam cum animo complendi, et etiam non implere honestam promissionem; ergo supponit ibi subesse falsitatem veritati contrariam. Ratio autem est, quia ejusdem honestatis est veritatem servari in dictis, eo tempore quo dicuntur, et procurare, seu efficere ut per futura facta verificentur, quando eorum veritas inde pendet; sed fides moralis, de qua agimus, hanc honestatem respicit, et ad illam tantum homo se obligat ex vi promissionis puræ; ergo talis virtus non est alia ab illa virtute morali, quæ veritas dicitur. Et fortasse de hac potius locutus est Cicero, cum dixit: *Fides est conventorum dictorumque constantia, et veritas.*

Quam propterea non dixit esse justitiam, sed fundamentum justitiæ; nam primum quod justitia supponit, est veritas, et deinde propriam obligationem et honestatem addit.

Simplex Dei assertio quomodo vim promissionis habeat?

27. Ex his ergo ad Deum ascendendo, quamvis in eo non sit reipsa hæc distinctio virtutum, quæ in nobis est, est tamen omnis perfectio virtutis, quam nos per varia attributa distinguimus, ut modo nostro possumus de divinis perfectionibus et actionibus loqui. Inter alia ergo attributa, intelligimus esse in Deo quamdam eminentem virtutem moralem, quam veritatem appellamus, secundum quam dicitur Deus esse summa veritas in dicendo, quia fallere non potest. Ex hac ergo virtute nascitur, ut more nostro loquamur, Deum non posse dicere aliquid se facturum, quin habeat animum et propositum ita faciendi, sicut dicit. Rursus ex eadem virtute provenit, quod non possit Deus tale propositum mutare, non solum ob immutabilitatem physicam et realem, sed quia alias divina assertio non permansisset omni ex parte vera; nam, licet verum esset se habuisse propositum cum dixit, tamen simpliciter non fuisset verum illud fuisse futurum quod ille dixit se facturum; quod repugnat primæ veritati, non ex speciali aliqua propositione inducta ex vi novæ promissionis distinctæ a proposito et assertionem, sed ex vi et perfectione ipsius primæ veritatis. Atque ita fit ut, in simplici divina assertionem, unita et simplicissima ratione conjuncta, et omni imperfectione semota, inveniantur omnia quæ in assertionem humana et promissione, tam simplici quam juramento firmata, inveniuntur. Ac propterea divina assertio, quantumvis simplex, eminentissime est perfectissima promissio, et obligationem ex debito fidelitatis et veritatis inducit.

28. *Discrimen inter assertionem Dei simplicem et nostram.*—Differt enim multum inter hominem et Deum, nam homo, si suæ assertionem non conjungat promissionem, non obligatur ex vi solius veritatis ad veram efficiendam suam assertionem pro futuro tempore, quia non est infallibilis et immutabilis veritas; sed satis est quod humano modo verum dicat secundum præsentem statum, et causam, seu propositum; si vero assertio-

ni adjungat promissionem, jam virtus veritatis illum obligat, ut verum efficiat quod dixit, factum cum dicto conforme præstando. Quod si accedat juramentum, addetur obligatio, non jam solius veritatis, sed religionis, propter reverentiam divini testimonii. At vero Deus, eo quod sit prima et infallibilis veritas, ex vi talis virtutis seu attributi obligatur (ut nostro more loquamur) efficere ut perpetuo verum sit quod semel asseruit, quia alias multum caderet a veritate sua et infallibili auctoritate; et ideo absque promissione, quæ intelligatur addi per voluntatem seu per actum ratione distinctum, in sola sua assertionem continet totam vim promissionis, et debitum ejusdem rationis seu proportionis, id est, ad eandem virtutem formaliter pertinet. Quamvis, sicut virtutes omnes seu perfectiones etiam, quæ in Deo formaliter inveniuntur, analogice nobis conveniant comparatione Dei, ita et veritas, consequenter etiam debitum ac promissio.

29. Hac igitur ratione, in simplici assertionem divina continetur vera ac perfecta ratio promissionis ac debiti ex veritate, quæ eminenter continet obligationem debiti ex juramento; non tamen illud spectat in Deo ipso ad religionem, cum Deus ad se religionem aut reverentiam non habeat, sed totum pertinet ad supremam ejus veritatem, quam suæ majestati et auctoritati proportionatam ac semper adæquatam esse necesse est. Unde eleganter dixit Athanasius, in sermon. de Pass. et cruce Domini: *Deus per neminem jurat; qui enim potest, cum sit Dominus et conditor omnium? sed, si quod res est dicendum est, ipsius sermo jusjurandum est, certa fide imbuens auditores, quoniam quæ promittit et loquitur prorsus fiet.* Et infra: *Ea quæ loquitur Deus, ob firmitudinem et immutabilitatem voluntatis ejus pro juramenti reputanda sunt.* Et infra: *Non per veritatem jurat Deus, sed quia quæ vera sunt sermone suo dicit, id hominibus ad fidem pro juramento est.* Et Chrysostomus, exposit. in Psalm. 109: *Deus (inquit) non jurat, sed id dicit quod omnino futurum est.* Qui Patres plane confirmant totam doctrinam positam de modo divinæ promissionis. Nec tamen negare intendunt quin Deus aliquando loquatur in forma ac modo jurantis, cum id Scriptura aperte doceat, ut supra vidimus; sed docent illum non esse formalem actum juramenti, qualis in nobis est, quia non est actus religionis, nec est propter aliquem

auctoritate majorem; unde neque addit firmitatem neque obligationem simplici assertionem divinæ.

30. *Debitum implendi ea beneficia quæ Deus asseruit, ad fidelitatem spectat.* — Atque hinc etiam intelligi facile potest quomodo hoc debitum ad fidelitatem Dei pertinere asseratur; sicut enim in nobis veritas et fidelitas strictè sumpta idem sunt, ita in Deo. Quia ergo hoc debitum ad veritatem pertinet, etiam ad fidelitatem spectat. Unde Paulus, ad Hebræos 6, totam firmitatem divinorum promissorum in hoc ponit, quod Deus mentiri non potest. Et ad Rom. 3: *Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuavit?* id est, fidelitatem qua præstatur id quod promissum est, ut D. Thomas, Adamus et alii adnotarunt. Subdit autem Paulus: *Est autem Deus verax;* ideo ergo fidelitas evacuari non potest, quia Deus verax per essentiam est; fidelitas ergo Dei in suprema ejus veritate consistit, ut etiam alia testimonia in probationem conclusionis adducta confirmant.

31. *Nos eodem habitu fidei Theologicæ credimus divina dicta, et firmitatem promissorum Dei.* — *Veritas et fidelitas in Deo quomodo distinguantur.* — Unde obiter intelligitur (et potest esse a posteriori dictorum confirmatio) quomodo nos eodem habitu fidei credamus et veritatem dictorum omnium a Deo, et firmitatem ac certitudinem promissorum ejus. Quamvis enim sperare promissa non sit munus intellectus, sed voluntatis operantis per virtutem spei, credere tamen illa promissa infallibiliter esse implenda, ad intellectum pertinet. Dubitari autem poterat an pertineat hoc munus ad eandem virtutem fidei, qua credimus vera esse quæ Deus dicit, quia aliud est dicere verum, aliud implere promissum; ergo etiam hoc vel illud credere diversum est. Sine dubio tamen dicendum est ejusdem virtutis munus esse utrumque, nam uterque ille assensus est Theologicus, fundatus in auctoritate divina; non est autem in intellectu nisi una virtus Theologica, a qua possit oriri, quæ est fides. Ratio autem est clara ex dictis, quia illa duo, quæ distincta videntur, materialiter tantum distincta sunt; nam ratio assentiendi utrique eadem est, scilicet, divina veritas et fidelitas, quæ non sunt duo attributa distincta in Deo, sed unum et idem diversis nominibus significatum, vel ad summum ut adæquate vel inadæquate conceptum; nam nomine veritatis significari videtur adæquate secundum suam rationem formalem; nomine autem fidelitatis inadæquate, seu

connotando peculiarem materiam ejus, quæ consistit in promissis.

Debitum fidelitatis sine imperfectione Deo attribui.

32. *Debitum fidelitatis non minuit divinam libertatem.* — *Cum Deus ex fidelitatis debito operatur, ex consilio voluntatis operatur.* — *Debitum fidelitatis non derogat perfectioni domini divini.* — Præterea solvuntur ex dictis facile difficultates, seu rationes dubitandi superius positæ. Nam imprimis facile intelligitur quomodo hujusmodi debitum nullam in Deo imperfectionem inferat, quia non oritur ex aliqua lege vel præcepto, sed ex illa naturali rectitudine, qua Deus summe verax; unde, sicut Deum non posse mentiri non est ex præcepto, sed ex natura summe recta, tam in his quæ ad intellectum, quam in his quæ ad voluntatem spectant, ita deficere non posse in promissis, ex eadem naturali perfectione provenit. Quapropter hæc necessitas non minuit, sed auget potius intensive (ut sic dicam) libertatem divinam; quia hæc necessitas partim provenit ex immutabilitate divinæ voluntatis, quam ostendimus pertinere potius ad perfectionem libertatis divinæ, quam illam minuere; partim ex illa necessitate quoad specificationem, quam supra diximus habere voluntatem divinam in ordine ad id quod rectum et honestum est. Quamquam enim illa necessitas absolute sumpta non inducat necessitatem operationis, vel effectus, tamen ex hypothesi libera ejusdem voluntatis illam inducit, eo quod contra honestatem et rectitudinem esset cadere a veritate semel prolata. Et hæc eadem necessitas appellatur debitum justitiæ, seu honestatis; quamquam enim in iis quæ omnino ac simpliciter necessaria sunt et naturalia non cadat proprie morale debitum, in iis tamen quæ solum sunt necessaria ex suppositione libera cadere potest; quia talia, sicut absolute libera sunt, ita et moraliter honesta; unde proportionali ratione possunt esse ex morali honestate debita. Atque ob eandem rem, operari Deum ex hoc debito, vel ex hac necessitate, non est aliter operari quam secundum consilium voluntatis suæ; ita enim operatur, quia rectissimo suæ rationis dictamine judicat ad suam rectitudinem pertinere ut sic operetur, quod est operari secundum consilium; hoc autem consilium, voluntatis est, id est, juxta beneplacitum vo-

luntatis; tum quia secundum rationem supponit propositum voluntatis, a quo profecta est assertio promissoria; tum etiam quia potest, nostro more intelligendi, consequi voluntas subsequens, approbans, et ratam habens promissionem, et immutabilem executionem ejus. Tandem ob eandem causam tale debitum non magis diminuit divinum dominium, quam immutabilitas voluntatis ejus, quæ, ut sæpe dixi, ad perfectionem Dei, et omnium quæ in Deo sunt, maxime pertinet. Considerandum ergo est, omnia, quæ in Deo sunt, æterna esse, et, quantum ad ipsum spectant, simultanea, ut sic dicam, et sine ulla successione, licet hanc in rebus creatis causent seu efficiant. Atque hac ratione non solum libertas, quasi in actu primo, secundum modum nostrum concipiendi, sed etiam usus libertatis adæquatus ejus voluntati, æternus est; et ideo ejus libertas non consistit in hoc quod post unam determinationem liberam possit aliam habere; sed in una adæquata determinatione libera quasi momentanea secundum mensuram et instans æternitatis. Idem ergo est in potestate dominandi et usu ejus; habet enim Deus ex æternitate non solum hanc plenissimam potestatem, sed etiam adæquatam usum ejus necessarium ex parte Dei ad temporalem usum passivum creaturarum, in quibus invenitur mutatio, cum ille immutabilis sit et semper idem, licet secundum respectus rationis, seu denominationes a creaturis sumptas successionem habere videatur. Hæc igitur firmitas et totum debitum promissionis divinæ solum pertinent ad quemdam usum perfectum domini ejus; sicut ergo dominium non diminuitur per suum usum, nec potestas per suum actum, ita hoc debitum non minuit divinum dominium, sed ostendit potius perfectionem ejus.

Sitne Deus debitor sibi tantum, vel etiam homini.

33. *Aliquorum loquendi modus.* — *Auctoris sententia.* — Solum superest alia difficultas expedienda, quam de comminatione attingimus, ut simul aliud dubium incidens resolvamus, scilicet, an ex vi hujus debiti promissionis dici possit Deus debitor homini, vel solum absolute debitor, seu (ut alii loquuntur) debitor sibi. Hujusmodi enim vox, seu verbum debendi, juxta moralem usum, utramque significationem cum proprietate habere